

Slovenščine niso uporabljali le za prisege in druge važne dogovore, ampak pisarji so v uradnih knjigah večkrat zapisali slovenske besede in izraze za sadno drevje. V ljudskem govoru v Poljanski in Selški dolini ter na Sorškem polju so posamezna drevesa poimenovali še s posebnimi izrazi, ne tako kot bi se uradno reklo drevesu. Takšnih izrazov pisarji tudi niso znali prevesti v nemščino. Da je bil dogovor jasen, so zapisali po nemško, da gre za jablano, stvarno pa zraven še izraz, kakor so ga navedli izročitelji gruntov. Ker nisem strokovnjak na področju sadjarstva, ne vem, za katero sadje danes gre, če ga sploh še takšnega sadimo. Posamezne vrste drevja izumirajo. Redko še kdo zasadi tepko ali pa kakšno visokoraslo jablano. Kjer pa še imajo takšno drevje, pa ga gotovo še s pridom uživajo, danes predvsem predelano v žganje, včasih pa so sadje bolj sušili in ga uporabljali za hrano in poslastico, posebno sladke hruške, ki so ob slabi letini medu nadomestile sladkobo.

Največ izrazov za sadno drevje najdemo v izročilnih pogodbah v starih zemljiških knjigah. Prevžitkarji, ostareli starši, so si izgovorili do smrti razne nepremičnine in premičnine. Pri nepremičninah gre največkrat za uživanje sadnega drevja in včasih še kakšne njivice. Zanimivo je, da so vedno našli, kje to sadno drevje raste.

Serijski listin 20/132, urb. št. 1796:

Pred več kot dvesto leti sta bila lastnika grunta v Pozirnu št. 15 Primož in Urša Benedik. Po domače se je reklo pri Primčku. Kdaj sta dala grunt Matevžu Benediku, ni razvidno. Matevž se je leta 1804 odločil predati posestvo sinu Tomažu. Naredila sta izročilno pogodbo. Vse kaže, da je bil grunt kar mogočen. Matevž si je izgovoril hišni kot, obutev, hrano (kruh), letno dva mernika pšenice, tri mernike rži, dva mernika ječmena, dva mernika prosa, pet mernikov ajde, pol mernika fižola, pol mernika boba, trideset funtov prediva, štirinajst funtov zabele, sedem funtov

slanine (špeha) in četrtno krave ali vola, če so ga pobili doma... dalje uživanje vseh slivovih dreves in enega hruškovega drevesa pri vodi, nato ene hruške dougara pod hlevmi, ene hruške tepka pri pajštvu v meji, ene hruške zelenka na keršlin, ene hruške erjavka za kozlam v bregu, ene hruške tabelana seliš, ene hruške drobnica na seliš, eno češnjevo drevo ceplenka na topovenc, eno češnjevo drevo blica za kozlam pri stezi, eno jabolko drevo erdeč na keršlin, eno jabolko drevo tofel pri dougar pod hlevmi, eno jabolko drevo mečka pri presedovnici, eno jabolko drevo odnia pred vasjo, eno jabolko drevo pučman pred vasjo za drobnico.

Prejemnik je moral dati svojim trem bratom Jožefu, Gregorju in Andreju vsakemu 30 gld. deželne vrednosti, en mernik žita, en mernik ajde, 60 funtov prediva, skrinjo s posteljnino in sestri Uršuli 30 gld. deželne vrednosti, eno kravo, en mernik žita, en mernik ajde, eno predivo s skrinjo in posteljnino. Zavezal se je starega pokopati in plačati stroške in še stroške za ostale izročilne pogodbe (za brate in sestro).

Stari si je dosti izgovoril in tudi ostalim otrokom je precej zapisal. Če je Tomaževa »ta mlada« imela bolj skromno doto, je Tomaž moral kar dosti premišljevali, kako bo vse izplačal in oddal.

Poglejmo še v Poljansko dolino (Serijski listin 22/66, urb. št. 538).

Oče Simon Krek iz Suše, stara hišna številka 5, pri Hotavljah, je leta 1806 izročil posest sinu Andreju. Pri gruntu je bil tudi mlin. V poznejših dokumentih so Kreka prekrstili v Tratnika. Pisali so: Andrej Krek – pravilno Tratnik. Domače ime pa je ostalo Krek. Oglejmo si, kaj si je od dreves izgovoril oče Simon: Jabolko kosmač na travniku, okrogelka, drobnika v grapi, medenka pod potjo, pisanka na brdu, mušenka pri bajti, ena na lazu, vodenica (udenizha), stušica pod hlevom, dve tepki v dernovenc in plešencah, oreh na plešencah, itd.

Pri drugih podobnih pogodbah najdemo še naslednje izraze:

jabolka: rdeča, rdečka, voska, pisanka, be-
la, beula, beuka, bela medenka, medenca,
rdeč, zelena, kerviček, šepanca, okrogelka,
čebula, mušentah, musenka, kosmač, peucar,
klitnar, mediška, kovačka.

hruške: medenka, medenca, učeničenca,
tepka, pucovka, beuka, puternca, puterna, go-
snica, erjavka, stušca, fiolca, gospodična, pre-
sedounka.

(Serijski listin: 22/165; 24/58, 149, 240; 25/
15, 69; 26/25; 38/72; 29/64; 25/58, itd.)

Vrste sadja so poimenovali po barvah, oku-
su, obliki, trdoti in mogoče tudi po učinku
(pucovka = čiščenje prebave). Gospodične pa
so bile mogoče posebno lepe hruške, fiolice
pa dišeče. Kerviček in peucar sta dobila ver-
jetno ime od oblike drevesa. Prvi je bil skriv-
ljen in nakrivljen, pevcari pa so mlada dre-
vesca.

Starejši bralci pa ugotovite, koliko imen še
poznate.

France Štuki